

Några för Sverige nya skalbaggar

CHRISTOFFER FÄGERSTRÖM

Fägerström, C.: Några för Sverige nya skalbaggar. [Some beetle species new to the Swedish fauna.] – Entomologisk Tidskrift 140 (1): 73–79. Uppsala, Sweden 2019. ISSN 0013-886x.

Six species of beetles new to the Swedish fauna are presented. *Megasternum immaculatum* (Stephens, 1829) (Hydrophilidae) has been confirmed to occur in the north of Sweden in natural conditions as well as in the south, living in compost. *Carpelimus punctatellus* (Erichson, 1840) (Staphylinidae) was found using suction sampling in a xerotherm ruderal area in the city of Malmö. *Meligethes sulcatus* Brisout de Barneville, 1863 (Nitidulidae) have been shown to occur on *Lamium album* in eastern Småland. *Diaclina fagi* (Panzer, 1799) (Tenebrionidae) was found in numbers in the province of Öland in agricultural remains with mouldy grains and peas. *Psylliodes reitteri* Weise, 1888 (Chrysomelidae) has been found in Scania on one occasion in two specimens in a suitable habitat. *Parascythopus intrusus* (Kono, 1948) (Curculionidae) was found in Scania in the vicinity of a garden center.

Christoffer Fägerström, Häljenäsvägen 17c, 261 73 Häljarp. E-post: christoffer@fsoe.se

Den svenska insektsfaunan är till stor del föränderlig, påverkad av mer eller mindre naturliga faktorer. Förändrade klimatförhållanden i kombination med mänsklig aktivitet är antagligen några av de mest påtagliga faktorerna bakom att populationer lyckas etablera sig långt utanför sin kända utbredning. Jag rapporterar här om fem sådana arter som dykt upp under de senaste årens skalbaggs-samlade, framför allt i sydsvenska miljöer. Ytterligare en art tillhör ett komplex av arter, som med ökad kunskap har kunnat påvisas vara två svårskiljda arter som båda förekommer i landet.

Megasternum immaculatum (Stephens, 1829) (Hydrophilidae)

Ly.lpm. Ammarnäs, Biergienes, 2016.06.28 samt flera närliggande lokaler 2018.

Arten har tidigare betraktats som synonym till *M. concinnum* (Marsham, 1802) men nyligen har skillnader i de hanliga genitalierna påvisats som skiljer arterna från varandra (t.ex. Foster m.fl. 2014). Även yttre karaktärer, som skulle möjliggöra även bestämning av honor, har diskuterats, men dessa behöver kontrolleras på material från ett större geografiskt område innan de kan anses pålitliga.

De båda arterna kan skiljas på aedeagus, framför allt genom form och längd på penisspetsen, som hos *M. concinnum* är utdragen i en lång, mer eller mindre parallellsidig spets (Fig. 1). Dessutom är paramerspetsen något bredare hos *M. concinnum*, även om detta är en svår karaktär att använda sig av eftersom de tunna paramererna ändrar form om de torkar in.

Detta är ett exempel på hur det som man av gammal hävd betraktat som en allmänt utbredd och lätt bestämd art, som få ägnat sig åt att studera närmare, visar sig vara ett artkomplex. Mycket få djur i samlingarna är genitaliepreparerade, och det kommer därför att bli svårt att bestämma dessa och ta reda på arternas historiska utbredning. Förhoppningsvis kan nyinsamlingar åtminstone belysa deras status idag.

I vårt närområde har *M. immaculatum* idag konstaterats också från Norge, Finland och Lettland. I likhet med *M. concinnum* tycks arten uppvisa två skiljda levnadssätt: dels i naturliga fuktiga miljöer vid rinnande vatten och i kärrmark, dels i komposter. Ett stort antal individer har kontrollerats från våtmarker i Skåne och på Öland, som alla visat sig vara *M. concinnum*. De enda bekräftade *M. immaculatum* från syd-

Figur 1. Hangenitalier av – a) *Megasternum immaculatum* (Stephens, 1829) och – b) *M. concinnum* (Marshall, 1802). Artskiljande karaktär är de olika formerna på penis-spetsen (överst i bilderna). Foton: Christoffer Fägerström.

Male genitalia of – a) *Megasternum immaculatum* and – b) *M. concinnum*, showing the different shape of penis tip. Photos: Christoffer Fägerström.

svenska våtmarker kommer från fynd i drift i östra Småland (Björn 2019) samt från komposter i Malmöområdet (Ericson 2018). På de båda sydsvenska lokalerna samt i sydvästra Norge (Hanssen 2016b) har arten hittats tillsammans med *M. concinnum*.

***Carpelimus punctatellus* (Erichson, 1840) (Staphylinidae) (Fig. 2)**

Sk, Malmö, Limhamns kalkbrott, 2017.09.10
Malmö med omnejd har tilldragit sig stor uppmärksamhet den senaste tiden då många nya och spännande arter har visat sig fått fäste här, såsom *Phyllotreta procera*, *Longitarsus dorsalis* och *pulmonariae*, *Ceutorhynchus turbatus* och *resedae*, *Rhinusa tetra* och *Dacne rufifrons* för att nämna några. I vissa fall kan de mycket väl ha tagit sig hit på naturlig väg, för att hitta ett pas-

Figur 2. Kortvingen *Carpelimus punctatellus* (Erichson, 1840) som hittades på ruderatmark i Malmö. Foto: Christoffer Fägerström.

The rove beetle *Carpelimus punctatellus*, found in a ruderal area in the city of Malmö. Photo: Christoffer Fägerström.

sande habitat i någon av stadens många och ofta varma biotoper, men det går heller inte att utesluta att Malmöns hamn och bron över från Danmark kan spela en roll för hur vissa arter tagit sig hit. Dessutom vet vi mycket lite om Skånes andra stora hamnstäder, som Trelleborg och Ystad, som eventuella inkörsportar för nya arter.

En av dessa nya malmöarter är kortvingen *Carpelimus punctatellus*, som hittades i ett exemplar vid en ruderatplats i närheten av nedfarten till Limhamns kalkbrott. Djuret sögs upp med

en inverterad lövblås inom ett mindre område med grus- och lermark och sparsam vegetation av vildmorot (*Daucus carota*), blåeld (*Echium vulgare*), gul- och färgeseda (*Reseda lutea* och *R. luteola*) och diverse ärtväxter. Några av de finare följarterna var jordloppan *Phyllotreta procera* samt vivlarna *Aulacobaris picicornis*, *Calosirus terminatus*, *Mogulones geographicus*, *Orthochaetes setiger* och *Pseudostyphlus pillumus*.

Trots upprepade försök har arten inte återfunnits. Arten är utbredd över större delen av Europa men sällsynt och sporadiskt funnen. Den är närmast känd från Danmark där den först hittades vid Rödbhamn på Lolland. Den har där sällats från mossor och växtrötter på grusmark vid en nedlagd del av järnvägsområdet, men har även kvällshåvats (Jørum m.fl. 2006). Ytterligare fynd finns från ruderatmarker i Köpenhamnsområdet (Jan Pedersen in litt.). I litteraturen anges den från torra miljöer, stenbrott och grusbankar (Assing & Schülke 2011). Enligt Franc (1992) finns en möjlig koppling till myrsamhällen med *Tetramorium caespitum* och från Slovakien anges att den hittats i anslutning till samhällen av myror från *Formica rufa*-gruppen (Jaloszynski & Wanat 2016).

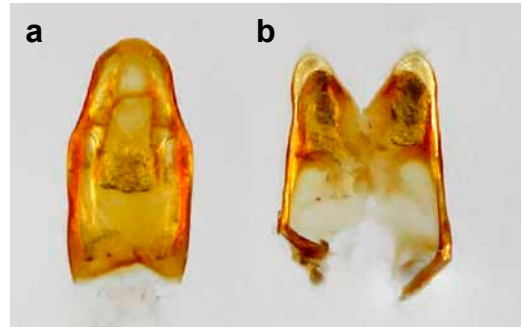
Meligethes sulcatus Brisout de Barneville, 1863 (Nitidulidae)

Sm, Hornsö, 2012.06.15

Först noterades denna art i ett exemplar tillsammans med ett flertal *Meligethes morosus* på vitplister (*Lamium album*) som växte i tät vegetation vid Hornsö såg. Arten har härefter hittats på vitplister på ett flertal platser i östra Småland, från Hornsö ekopark i norr till Vassmolösa i söder. Närmast förekommer arten på danska Jylland, och är i Finland noterad i ett äldre exemplar från landets södra del.

Hornsö med omnejd har lång tradition av entomologisk aktivitet, och man kan undra om arten helt nyligen etablerat sig i Sverige. Samtidigt kan den lätt förbigås då den förekommer tillsammans med andra liknande arter på vitplister.

I likhet med de andra arterna i släktet bestäms den säkrast genom de hanliga genitalierna (Fig. 3), där framför allt penisen avviker genom sidornas insvängda form (skuldror).

Figur 3. Hangeritalie av *Meligethes sulcatus* Brisout de Barneville, 1863: – a) penis, – b) tegmen. Foton: Christoffer Fägerström.

Male genitalia of *Meligethes sulcatus*: – a) penis, – b) tegmen. Photos: Christoffer Fägerström.

Diaclina fagi (Panzer, 1799) (Tenebrionidae) (Fig. 4)

Öl. Stora Frö, 2018.03.25 och 2018.11.03

Arten levde i en kompost med rester från spannmål och ärter, främst där denna var kraftigt angripen av mögel. Den påträffades först i ett enda exemplar för att vid ett besök senare på året hittas i stort antal tillsammans med en rad andra synantropa arter som är kända från denna typ av miljöer: *Omonadus formicarius*, *Cryptolestes ferrugineus*, *Alphitophagus bifasciatus* och *Cynaesus angustus*.

Arten är i Norden sedan tidigare känd endast från danska Lolland, där den påträffades 2015 i varm och jäsande lövträdsflis som enligt uppgift kommit från närområdet (Hansen & Jørum 2017). Under 2018 hittades den på ytterligare en lokal på Lolland, i mycket stort antal i halmkompost (Jan Pedersen in litt.).

Arten var tidigare endast känd från Syd- och Sydosteuropas lövskogsområden med några få nordliga utposter (Hansen & Jørum 2017), och påträffades under denna tid under svampangripen bark på gamla lövträd eller på trädsvampar (Novak 2014). Artens sentida expansion tycks ha samband med att den förändrat sitt val av livsmiljö. Från att ha varit en vedlevande skogsart påträffas den nu även i komposter av olika slag, ofta sådana som härstammar från jordbruket. I Polen rapporterades den 2008 från de centrala delarna, och även då i anslutning till restprodukter från jordbruket (Klejdzys 2011). Första fyndet i Belgien gjordes även det 2008, men i ljusfälla

Figur 4. Svartbaggen *Diaclina fagi* (Panzer, 1799) som är på spridning i Europa. Foto: Christoffer Fägerström.

The darkling beetle *Diaclina fagi* that is expanding its range in Europe. Photo: Christoffer Fägerström.

(Troukens 2011). Tyskland har sedan tidigare hyst populationer av arten, främst i de södra delarna, men den har även där expanderat i utbredning och förekommer idag nordligast i Hamburgområdet.

Arten står närmast de båda arterna *Alphitobius diaperinus* och *A. laevigatus*, som den skiljer sig från på sin smalare kroppsform och på munsköldens framkant som hos *Alphitobius* är vinkelformigt insvängd, hos *Diaclina* närmast rak (Fig. 5).

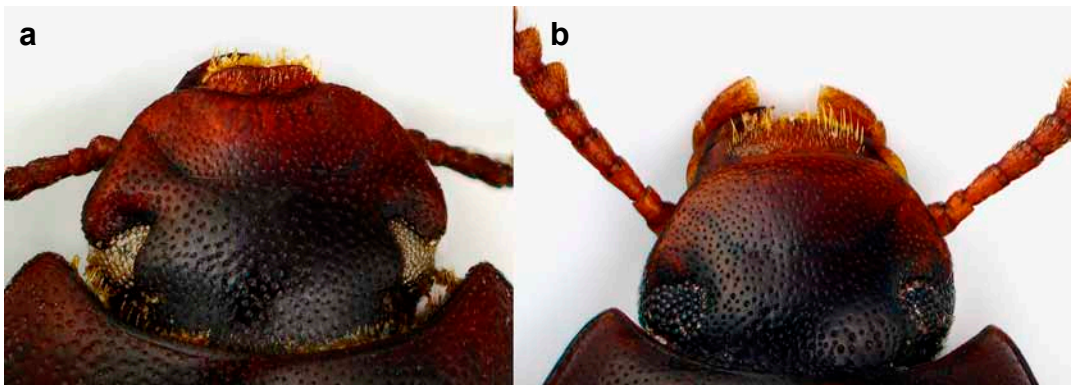
Psylliodes reitteri Weise, 1888

(Chrysomelidae) (Fig. 6)

Sk. Landskrona (söder om), 2012.08.27

Av denna jordloppa slaghåvades två honor strax innan solnedgången från gräsvegetation alldeles vid kusten, på en udde ett fåtal meter utanför ett bälte av vass (*Phragmites australis*). Lokalen ligger i södra delen av de öppna strandängarna söder om Landskrona, i den grunda viken mellan Barsebäck och Landskrona. Större delen av lokalen betas och hålls öppet av kor, men söder om dessa strandängar har området närmast kusten stängslats av, och är här täckt av ett brett vassbälte. En del uddar med låg gräsvegetation och havssäv (*Bolboschoenus maritimus*) på de dyigare partierna sticker ut utanför vassen. På strandvallen mot havet växer rikligt med bitterkrassing (*Lepidium latifolium*) och strandmalört (*Seriphidium maritimum*).

Psylliodes reitteri lever monofagt på vass (Rheinheimer & Hassler 2018). Den skall vara nattaktiv och har vid ett flertal tillfällen noterats

Figur 5. Huvud av – a) *Alphitobius diaperinus* (Panzer, 1796) och – b) *Diaclina fagi* (Panzer, 1799). Notera huvudets framkant (clypeus) som hos *Alphitobius* är insvängd. Foton: Christoffer Fägerström.

Head of – a) *Alphitobius diaperinus* and – b) *Diaclina fagi*. The clypeus on *Alphitobius* is curved inwards. Photos: Christoffer Fägerström.

Figur 6. Jordloppan *Psylliodes reitteri* Weise, 1888 som lever på vass (*Phragmites australis*). Foto: Christoffer Fägerström.

The flea beetle *Psylliodes reitteri*, living on common reed. Photo: Christoffer Fägerström.

Figur 7. Bakben av *Psylliodes reitteri* Weise, 1888, där tarsen är fäst mitt på skenbenet. Foto: Christoffer Fägerström.

Hind leg of *Psylliodes reitteri*, with the tarsus attached in the middle of the tibia. Photo: Christoffer Fägerström.

på ljus eller i ljusfälla. Den tros vara på spridning i Mellaneuropa och har närmast noterats i Tyskland, Tjeckien och Österrike (Döberl 2010). I Tyskland noterades arten först 1990 och har spritt sig inom de södra och östra delarna, men ej längre norrut (Rheinheimer & Hassler 2018, Fritslar 2009). Den närmsta kända förekomsten i Tyskland ligger 50 mil söder om den svenska lokalen, som har återbesökts vid ett tiotal tillfällen både dagtid och kvällstid utan att arten kunnat återfinnas.

Arten är mycket olik de andra arterna i släktet. Kroppsformen är långsträckt och med täckvingarnas sidor parallella. Diagnostiskt är bakbenen, där tarsen är fäst mitt på skenbenet (Fig. 7) medan övriga arter i släktet har tarsen fäst i skenbenets yttersta del.

Parascythopus intrusus (Kono, 1948) (Curculionidae) (Fig. 8)

Sk. Skåne-Tranås, 2016.06.17

En hane av denna vivel slaghåvades på natten i anslutning till en handelsträdgård och plantskola med buskar och träd. Det är sannolikt att djuret håvades på en högväxt, äldre tujahäck som kantade området även om vegetationen i närheten också undersöktes. Flera andra intressanta vivelarter hittades vid samma tillfälle i området, såsom den för Sverige nya *Polydrusus picus* (Fabricius, 1792) som hamnade i Joja Geijers håv. Dessutom fanns *Dodecastichus inflatus* (Gyllenhal, 1834) i stor mängd, en art med första svenska fynd från 1998, men som hittades 2009 som skadegörare i trädgårdar i Skåne (Fägerström m.fl. 2010).

Figur 8. Viveln *Parascythopus intrusus* (Kono, 1948) som kan ha etablerat sig i svenska trädgårdar på tuja. Foto: Christoffer Fägerström.

The weevil *Parascythopus intrusus* that lives on tuja, and is possibly established in Sweden. Photo: Christoffer Fägerström.

Parascythopus intrusus uppmärksammades i Europa genom fynd i Nederländerna 1996, och baserat på detta material beskrevs den som *P. exsulans* Heijerman & Magnano, 2000. Den har sedan dess synonymiserats med *Phyllobius intrusus*, en art som beskrevs från den amerikanska östkusten, dit den antas ha introducerats från Japan (Ødegaard & Berggren 2010). Den är även funnen i Norge där de första exemplaren hittades på två skilda lokaler nära Kristiansand i södra delen av landet 2009, där ett bankades från hassel och ett togs på lampa (Ødegaard & Berggren

2010). Den kända världsutbredningen är idag Japan, Sydkorea, USA, Canada, Nederländerna, Tyskland, Norge och Sverige (Alonso-Zarazaga 2017).

Arterna i släktet *Parascythopus* är knutna till barrträd, och *P. intrusus* lever på cypressväxter. De första europeiska fynden, från Nederländerna, gjordes på ädelcypress (*Chamaecyparis*) och tuja (*Thuja*) i anslutning till en handelsträdgård, och i Norge har arten bekräftats från tuja importerad från Nederländerna och Tyskland (Hanssen 2016a, Hanssen in litt.). Också handelsträdgården i Skåne-Tranås importerar plantor från Nederländerna och Tyskland, men även från Danmark. Sammantaget är det tydligt att artens sentida spridning har gjorts möjlig med den långväga och omfattande handeln med trädgårdsväxter.

Arten liknar till det yttre många av de grönmetalliskt glänsande arterna i släktet *Phyllobius*. Dess smala och långsträckt kroppsbyggnad gör att den mest liknar *P. maculicornis*, men ovasidan är beströdd av långsmala fjäll som hos *P. pomaceus* eller *P. pyri*. Nycklar man den i Palm (1996) kommer man troligen till *P. pomaceus*.

Litteratur

- Alonso-Zarazaga, M.A. (red.). 2017. Cooperative Catalogue of Palaearctic Coleoptera Curculionioidea. – Sociedad Entomológica Aragonesa S.E.A.: 729 pp.
- Assing, V. & Schülke, M. 2011. Die Käfer Mitteleuropas. Bd 4. Staphylinidae 1: 560 pp.
- Björn, S. 2019. Forumlägg på www.beetlebase.com, 2019-02-14
- Döberl, M. 2010. Alticinae. – I: Löbl, I. & Smetana, A. (red.). Catalogue of Palaearctic Coleoptera, vol. 6: 924 pp. Apollo Books, Stenstrup.
- Ericson, B. 2018. Forumlägg på www.beetlebase.com, 2018-08-06
- Foster, G.N., Bilton, D.T. & Friday, L.E. 2014. Key to adults of the water beetles of Britain and Ireland (part 2). – RES Handbook 4, 5b: 126 pp. Royal Entomological Society, St Albans.
- Franc, V. 1992. Myrmecophilous beetles of Slovakia with special reference to their endangerment and perspectives for protection. – Acta Universitatis Carolinae Biologica 36: 299–324.
- Fritzlar, F. 2009. Neue und interessante Blattkäfer-Nachweise aus Thüringen und anderen Bundesländern (Coleoptera, Chrysomelidae), Teil 5. – Thüringer Faunistische Abhandlungen 14: 181–210.

- Fägerström, C., Kärnestam, E. & Anderson, R. 2010. Nya och förväntade örönvivelarter på prydnadsbuskar i Sverige. – Entomologisk Tidskrift 131: 37–48.
- Hansen, M. & Jørum, P. 2017. Fund av biller i Danmark, 2014 og 2015. – Entomologiske Meddelelser 85: 47–100.
- Hanssen, O. 2016a. Foruminlägg på www.beetlebase.com, 2016-07-08
- Hanssen, O. 2016b. Foruminlägg på www.beetlebase.com, 2016-12-02
- Heijerman, Th. & Magnano, L. 2000. Description of a new species of *Parascythopus* from The Netherlands, with taxonomic notes on *Parascythopus* and *Polydrusus*. – Koleopterologische Rundschau 70: 197–204.
- Jaloszynski, P. & Wanat, M. 2016. Confirmation of the occurrence of *Carpelimus punctatellus* (Erichson, 1840) in Poland. – Acta entomologica silesiana 24: 1–2.
- Jørum, P., Mahler, V. & Pedersen, J. 2006. Fund av biller i Danmark, 2005. – Entomologiske Meddelelser 74: 107–134.
- Klejdysz, T. 2011. First record of *Diaclina fagi* from Poland. – Fragmenta Faunistica 54 (1): 179–181
- Novak, V. 2014. Beetles of the family Tenebrionidae of Central Europe. 428 pp. Academia, Prague.
- Palm, E. 1996. Nordeuropas Snudebiller. De kortsnudeede arter. – Danmarks dyreliv, Bind 7: 356 pp. Apollo Books, Stenstrup.
- Rheinheimer, J. & Hassler, M. 2018. Die Blattkäfer Baden-Württembergs. – Kleinsteuber Books: 928 pp.
- Troukens, W. 2011. Een nieuwe keversoort voor de Belgische fauna: het beukenrouwtorretje, *Diaclina fagi*. – Phegea 38 (1): 21–22.
- Ødegaard, F. & Berggren, K. 2010. The first European records of the arborvitae weevil *Phyllobius intrusus* Kono, 1948 (Coleoptera, Curculionidae) in Norway. – Norwegian Journal of Entomology 57: 162–165.